

COLERA
DESAPAREGUDA

SIRVENT / FONS NADAL, RODÓ I VARÉS

COLERA

DESAPAREGUDA

Jordi Rodó - Marcel Nadal - Lluís Varés

Ajuntament
de Colera

COLERA DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2023

© dels textos: Jordi Rodó Rodà

© dels textos: Marcel Nadal Iglesias

© dels textos: Lluís Varés i de Batlle

© del pròleg: Arnald Plujà i Canals

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Colera
Càmping Sant Miquel

Amb el suport de:

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Sirvent / Fons Lluís Varés i de Batlle

Acrònims:

ACAE (Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà)

AMF (Arxiu Municipal de Figueres)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

BFC (Biblioteca Fages de Climent)

BNE (Biblioteca Nacional de España)

CRDI (Centre de Recerca i Difusió de la Imatge)

IEF (Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya)

MMB (Museu Marítim de Barcelona)

USAM (Ufficio storico dell'aeronautica militare)

 @catalunyadesapareguda @efados

 @catalunyades @efados

 @catalunyadesapareguda @Editorial Efadós

ISBN 978-84-19239-70-9

DL B-1759-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

‘Colera, més maco que París’

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

El que vam ser. El que encara som

Pàg. 10

UN POBLE, UN PONT I DUES VALLS

Un poble fet amb tiralínies

Pàg. 112

COLERA, EL MAR DE L'ALBERA

La badia d'una vall pirinenca

Pàg. 200

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

‘COLERA, MÉS MACO QUE PARÍS’

Arnald Plujà i Canals

La història de Colera és curta però intensa. Només 250 anys des de la seva fundació pel rei Carles III, cosa que contrasta amb l'antiguitat mil·lenària de la majoria de pobles empordanesos. Desconeixem tot el període medieval de la vall de Colera, quan era formada per un conjunt de masos que rebien culte de la capella romànica de Sant Miquel, i també una bona part del segle XIX, per la crema de l'Arxiu Municipal amb motiu del traspàs de la capitalitat del districte a Portbou.

Resten, doncs, grans períodes per investigar, cosa gens fàcil de dur a terme; fins i tot tenim més dades del

minúscul veïnat de Molinàs que de la mateixa capital amb la qual ha viscut coetàniament fins a mitjan segle XX. La història contemporània de Colera és ben curiosa: neix per iniciativa d'una família hisendada de Garriguella per explotar la riquesa agropecuària d'una vall frondosa i ben regada, assoleix l'esplendor amb l'arribada del tren i declina amb la decadència rural.

He tingut ocasió de tractar moltes persones de Colera, algunes ja traspassades, i d'impartir docència a diverses generacions d'alumnes, i sempre he constatat l'estima que els uns i els altres tenien pel seu poble. Recordo que durant una excursió de final de curs a París, al bell mig dels Camps Elisis i amb la vista de fons de la

Torre Eiffel, un dels alumnes va dir que Colera era molt més maco. El mateix comentari es va repetir per part de joves escolars visitant l'Alhambra o el Palau Reial. Tenien la seva raó.

Des de l'aparició dels primers aparells fotogràfics, al darrer terç del segle dinovè, cada família atresora vivències reflectides en imatges que, una vegada reunides a escala local, constitueixen una font documental extraordinària. Jordi Rodó, Marcel Nadal i Lluís Varés, conscients d'aquest potencial, han fet una recerca minuciosa, casa per casa, racó per racó, arxiu per arxiu, que han classificat, datat i comentat fins a reunir la col·lecció. Conec l'esforç i la dedicació que representa, motiu pel qual m'alegra la publicació d'aquest llibre, i insto tots els colerencs a fer seva aquesta gran obra.

L. ROISIN(ED.) / FONS JORDI RODÓ RODA

Introducció

EL QUE VAM SER. EL QUE ENCARA SOM

Marcel Nadal, Jordi Rodó, Lluís Varés

Aquest llibre va néixer de la nostra passió per aquest tros de terra i de mar perdut –i massa sovint oblidat– entre valls, cims, penya-segats i esculls. Un poble de pagesos amb un barri mariner i un de muntanya, Molinàs, i amb la badia de Garbet. El que ens movia era la voluntat de preservar la memòria d'aquella Colera que ja ha desaparegut i de fer veure als colerencs –residents, estiuejants i visitants– la sort que tenim de gaudir encara d'un paisatge natural, urbà i cultural de molt valor i que hem

de llegar a les futures generacions perquè el revisquin i el valorin. Per això vam ajuntar les nostres col·leccions de fotografies i postals antigues i vam fer una crida als veïns perquè també aportessin els seus records familiars i ens ajudessin a fer l'àlbum de tots. Així, aquest és un llibre de tot el poble de Colera, perquè està fet de trossos de vivències particulars que conformen la memòria col·lectiva. Han quedat moltes imatges per publicar –no hi cabien–, però la generositat de tothom ha permès aplegar un bon fons documental que esperem que ens ajudi a recordar allò que vam ser per preservar allò que encara som. Moltes gràcies a tothom.

UN POBLE, UN PONT I DUES VALLS

Un poble fet amb tiralínies

El poble de Colera és fruit d'un temps i d'unes circumstàncies molt particulars. L'any 1770, en plena expansió demogràfica i econòmica de Catalunya, l'ambició d'un propietari rural, Isidre Ferran, sota l'auspici de la monarquia, el porta a repoblar l'immens territori de Sant Miquel de Colera, que havia esdevingut un paisatge erm i salvatge des de mitjan segle xv amb les crisis, les fams i les guerres al Principat. Era un procés clar de colonització de noves terres, per fer-les «cultes», és a dir, conrear-les, però també per construir un assentament als límits fronterers entre els imperis hispànic i francès. Boscos espessos i un litoral esquerp feien de frontera natural d'ençà que el Tractat dels Pirineus (1659) trencà Catalunya en dues parts. Un segle després es construeix un poble de nova planta que esdevé estratègic. Per això, el disseny del nou poble de Sant Miquel de Colera s'encarrega a un enginyer militar. Com la Barceloneta, els carrers de Colera són una retícula perfecta, amb la seva plaça i església, i amb els colons, majoritàriament de territori gironí, que poblarien unes noves terres on plantar arrels fèrtils. La fotografia és dels anys 1920.

1418. — CULERA. - Vue générale du Village.

COLERA, 1-9-1909

Una de les primeres postals de Colera mostra el poble des del vessant sud amb els camps que cobrien la part baixa de la vall, des del poble fins a la muntanya dels Canons. La riera separava la part urbanitzada i la conreada. Avui, la urbanització i el càmping ocupen aquestes vinyes i conreus.

EL POBLE ORIGINAL

Mirant aquesta postal de la darrerria dels anys vint, podem imaginar-nos com era el poble de finals del segle XVIII. Totes les façanes mirant al sud i amb l'elevació justa per no fer-se ombra. L'església original apareix com era abans dels bombardejos de la Guerra Civil, sense el característic campanar.

BRUN FRÈRES / Fons NADAL, RODÓ I VARÉS

GUILERA / Fons NADAL, RODÓ I VARÉS

UN ARBRE AMB PLAÇA

Tots els pobles tenen la seva plaça major o gran, o mercadal o de l'església. És l'àgora, el fòrum, el centre vital de l'activitat econòmica, social i cultural. A Colera, aquest centre és un arbre, un plàtan colossal i més que centenari al voltant del qual es marca una plaça de proporcions àuries, perfectes, com pertoca a la quadrícula que fa de punt de trobada dels carrers del poble. Sí, primer hi va haver la plaça, però sembla com si les quatre cantonades s'haguessin bastit a partir dels límits de les branques de l'arbre. Una plaça batejada com a «Major», «de Pi i Margall» o «del Caudillo», però que només té un nom: «la Plaça». En majúscules. La fotografia és dels anys vint.

THOMAS (ED.) / FONS MADAL, RODÓ I VAREÀS

